

מלחמת שלום הגליל

ביירות: מצור, כיבוש ופינוי

המצור על ביירות • מבצע
'הונג-קונג' • ה'זחילות' לעבר
ביירות המערבית • הידוק
המצור • מבצע 'בני דודים' •
מבצע 'עץ הזית' • מבצע
'בני זית' • פינוי המחבלים
מביירות • מבצע 'מוח ברזל' •
סברא ושתילא • פינוי ביירות
ופריסת הכוח הרב-לאומי

עם ייצוב הגזרה ועם ההגעה אל כביש ביירות-דמשק, ניכרה הבנה בדרג המדיני שהיעדים הצבאיים הושגו, וכעת יש לקדם הסדר מדיני שבו תוקם ממשלה חדשה בלבנון ולפעול לגירוש ארגוני המחבלים. בכך, על פי התכנון, יוסר האיום על יישובי הצפון ותיפסק פעילות הטרור מלבנון. עד לסיום תהליך זה, שיכלול בסופו את נסיגת צה"ל מלבנון, נדרש מהצבא להישאר על אדמת לבנון ולצמצם ככל האפשר את סדר כוחותיו. בתקופה זו ערך צה"ל מצור על ביירות, עיר בת כחצי מיליון תושבים, המאוכלסת בצפיפות באזרחים ובכוחות אויב. ההתקדמות הקרקעית, שאפיינה את לחימתו בשבוע הראשון למלחמה, נעצרה והוחלפה בייצוב קו הגנה ומצור על בסיס ה'קו הירוק', המפריד בין החלק המזרחי - המאוכלס ברובו באוכלוסייה נוצרית - ובין החלק המערבי הכולל בעיקר אוכלוסייה מוסלמית ואת מחנות הפליטים הפלסטיניים.

את המצור החלה אוגדה 96 ב־13 ביוני, ובהמשך השתתפו בו גם האוגדות 91 ו־162. למצור היבשתי, לאורך ה'קו הירוק' ומדרום לשדה התעופה, נוסף מצור ימי, שבא למנוע תגבור של כוחות המחבלים בביירות ואת בריחת ההנהגה הפלסטינית ממנה. עד תחילת אוגוסט נערכה רוב הלחימה בעצימות נמוכה, כמעין מלחמת התשה, וכללה חילופי ירי טנקים וארטילריה, צליפות, פעולות

רגליות ממוקדות והפצצות של חיל האוויר. כוחות האויב, שנטמעו בתוך ריכוזי אוכלוסייה אזרחית והשתמשו בה כמגן, קיוו שעל ידי השתיית צה"ל, על ישראל יופעל לחץ בין־לאומי שיביא לסיום המצור. בד בבד עם המצור המשיכו כוחות צה"ל לטהר את השטחים שנתפסו ממחבלים ומאמצעי לחימה.

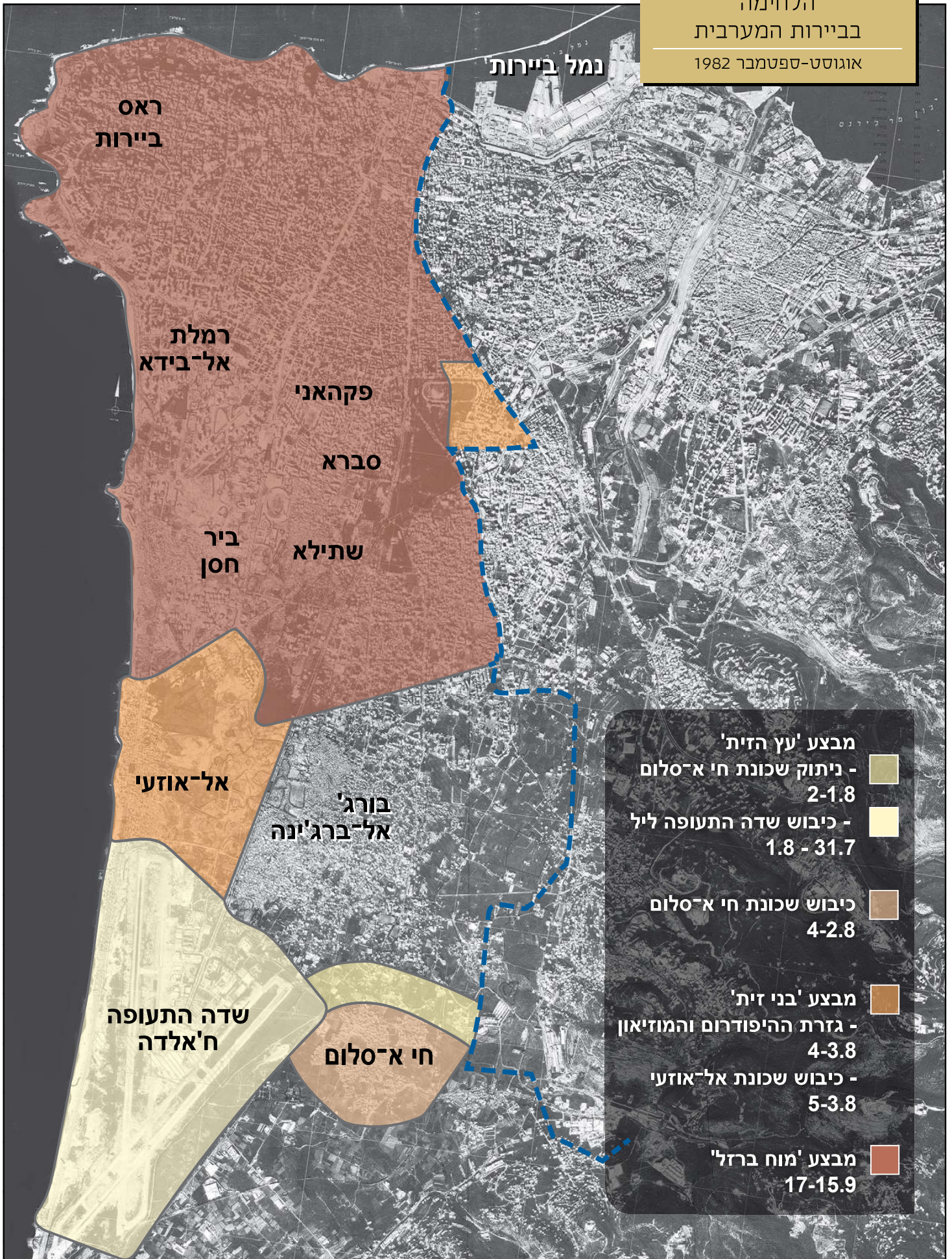
למעלה: דרום ביירות - ירי סוללת רקטות (בי"אם-24) מגדוד התותחנים 9229, 4 באוגוסט 1982

למעלה מימין: מפקד אוגדה 36, תת־אלוף אביגדור קהלני. על הלוח - מפת ביירות

דרום ביירות, פלוגת טנקים מחטיבת בית הספר לשריון 844

הלחימה
בביירות המערבית
אוגוסט-ספטמבר 1982

מבצע 'עץ הזית'	■
- ניתוק שכונת חי א-סלום	■
2-1.8	
- כיבוש שדה התעופה ליל	■
1.8 - 31.7	
- כיבוש שכונת חי א-סלום	■
4-2.8	
- מבצע 'בני זית'	■
- גזרת ההיפודרום והמוזיאון	■
4-3.8	
- כיבוש שכונת אל-אוזעי	■
5-3.8	
- מבצע 'מוח ברזל'	■
17-15.9	

למעלה: חייל צופה בהפצצה אווירית של ביירות
 בראש העמוד: הרמטכ"ל, רב-אלוף רפאל איתן, מתדרך את חברי הממשלה על פעולות צה"ל בביירות

טיהור השטחים נועד לפגוע ביכולת המחבלים להתארגן מחדש ולאיים על תושבי ישראל לאחר נסיגת צה"ל ומסירתם לצבא לבנון.

האויב בביירות התבסס על שני סוגי כוחות, הצבא הסורי וכוחות צבאיים למחצה המסונפים אליו, וארגוני המחבלים. הכוחות הסוריים בעיר כללו את החטיבה הממוכנת 85 (מוקטנת), שמפקדתה הייתה בשכונת רמלת אל-ביידה ומפקדה היה האחראי לכלל הכוחות הסוריים בעיר; שתי חטיבות חי"ר צש"ף ('חטיין' ו'קאדיסיה'), שנפרסו לאורך קו המגע בין מזרח למערב העיר; גדוד הקומנדו (מוקטן) 226, שנפרס בקו המגע בדרום העיר; גדוד (מוקטן) 'פרסאן אל-ערב' (הפרשים הערביים, מיליציה לבנונית פרו-סורית) בשכונת ראס ביירות ובקו המגע במרכז העיר, וגדוד (מוקטן) 'אל-אסד' (מיליציה של מפלגת הבעת') בצפון העיר. בסך הכול בביירות היו כ-5,000 לוחמים סורים, שהיו מצוידים בכ-20 טנקים, רובם לא כשירים, בכ-60 קני ארטילריה מסוגים שונים ובכמה נגמ"שים.

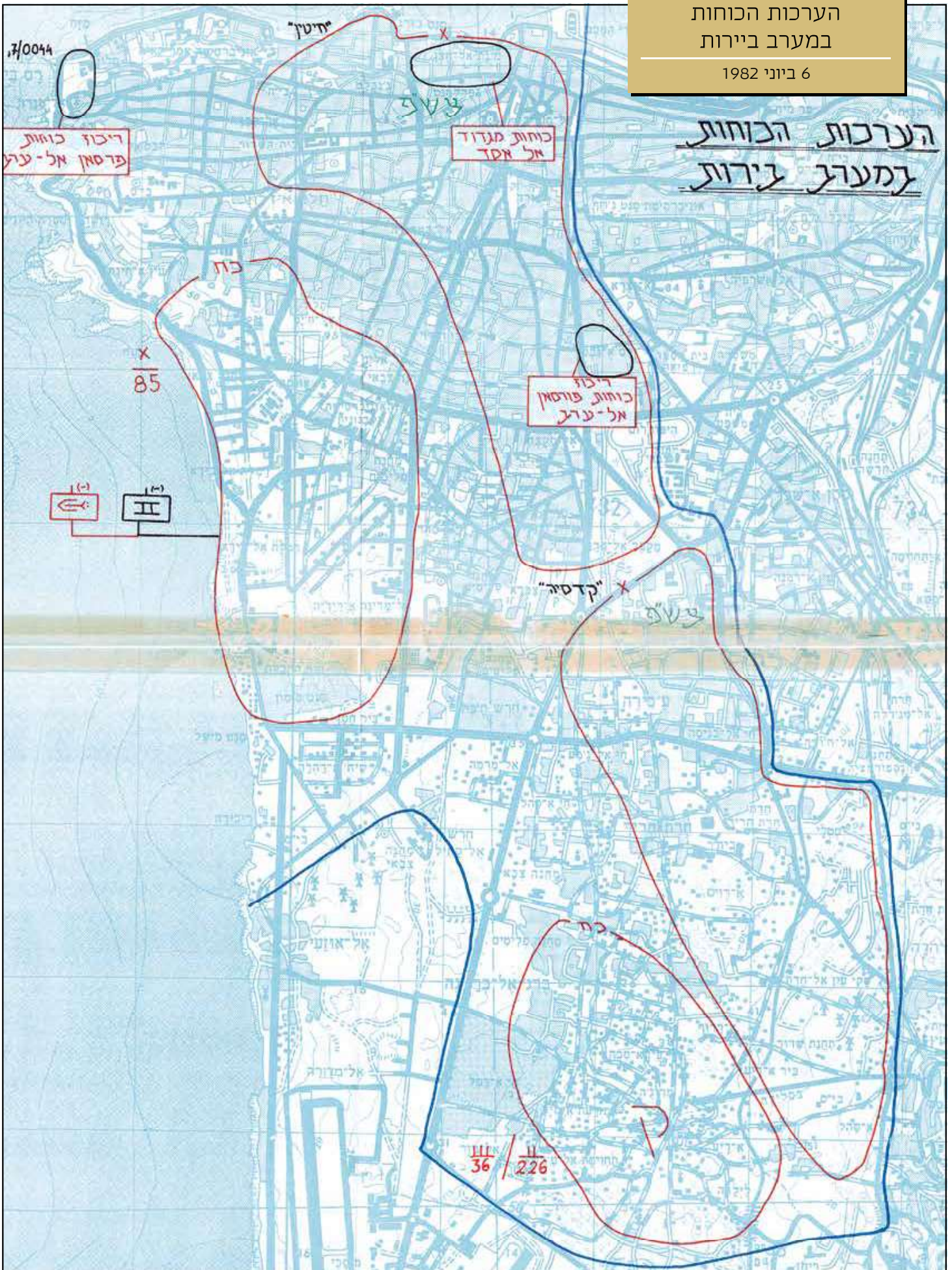
הכוחות הסוריים בביירות: תמונת מצב - 12 באוגוסט

חטיבה ממוכנת 85	2,055 חיילים
שרידי גדוד קומנדו 226	200 חיילים
שרידי כוח נ"ם מפוג' [אגד] נ"ם 96	120 חיילים
שרידי פלוגת נ"ט מגדוד חי"ר 662	25 חיילים
צש"ף סורי	חטיבת חיטין
	חטיבת קאדיסיה
	1,200 לוחמים
	1,200 לוחמים

הערכות הכוחות
במערב ביירות

6 ביוני 1982

הערכות הכוחות במערב ג'דות

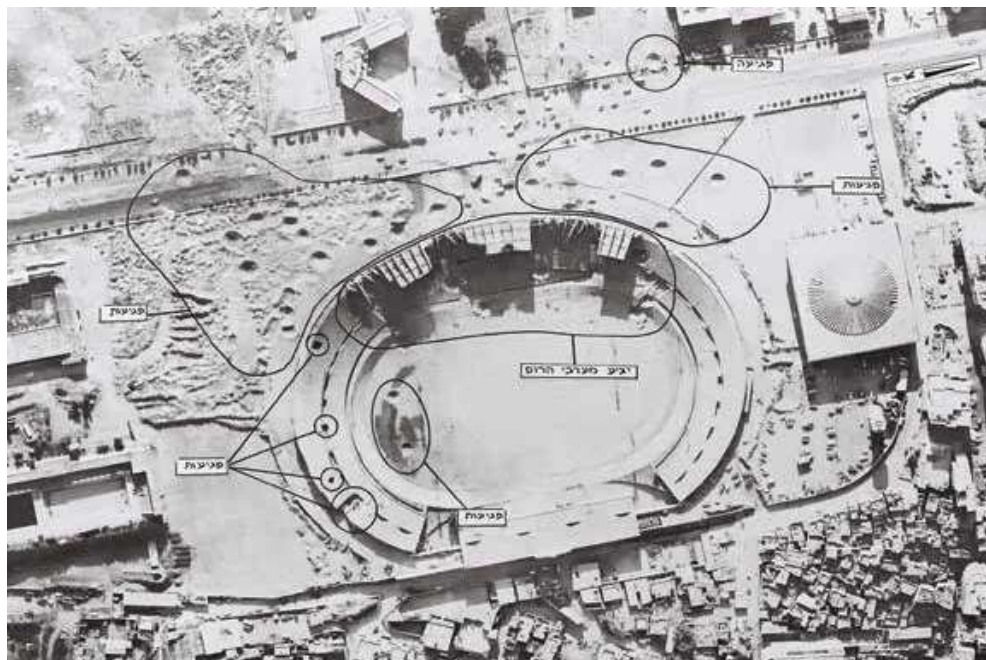

כוחות המחבלים בעיר מגו כ-7,000 לוחמים מארגונים שונים, שנפרסו לאורך קו המגע עם כוחות צה"ל ובמחנות הפליטים סברא, שתילא, בורג' אל-ברג'ינה, ביר חסן, אל-אזועי ופקהאני. ערב המלחמה התבססו ארגוני המחבלים היטב בעיר והקימו בה מפקדות, עמדות וביצורים, שכללו מרתפים ובונקרים תת-קרקעיים, ואלה חוברו בתוואי מנהרות ושימשו גם לאחסון אמצעי לחימה ותחמושת. את פעילות ארגוני המחבלים ריכז פתח באחד משבעה אזורי שליטה שחילקו את ביירות המערבית.

המחבלים נטמעו באוכלוסיית העיר, ובכך הקשו על צה"ל לאתנם ולפגוע בהם. הם ניצלו את אספקת המזון, שאותה היה צה"ל מחויב להעביר לאוכלוסייה, חפרו בארות מים ונעזרו בגרטורים להספקת חשמל למפקדות. במשך המצור ברח חלק מתושבי העיר בשל חילופי האש התדירים ובשל נוכחות המחבלים, אך כל אלה גם הקשו על המחבלים להילחם, פגעו במורל שלהם ויצרו לחץ מצד התושבים שסייע לבסוף להכנעתם.

למעלה: רכב נושא מקלע נ"מ רב-קני שהיה בשימוש ארגוני המחבלים מימין: אצטדיון ביירות, ששימש כאתר אחסון אמצעי לחימה של ארגוני המחבלים, והופגז באינטנסיביות בידי צה"ל

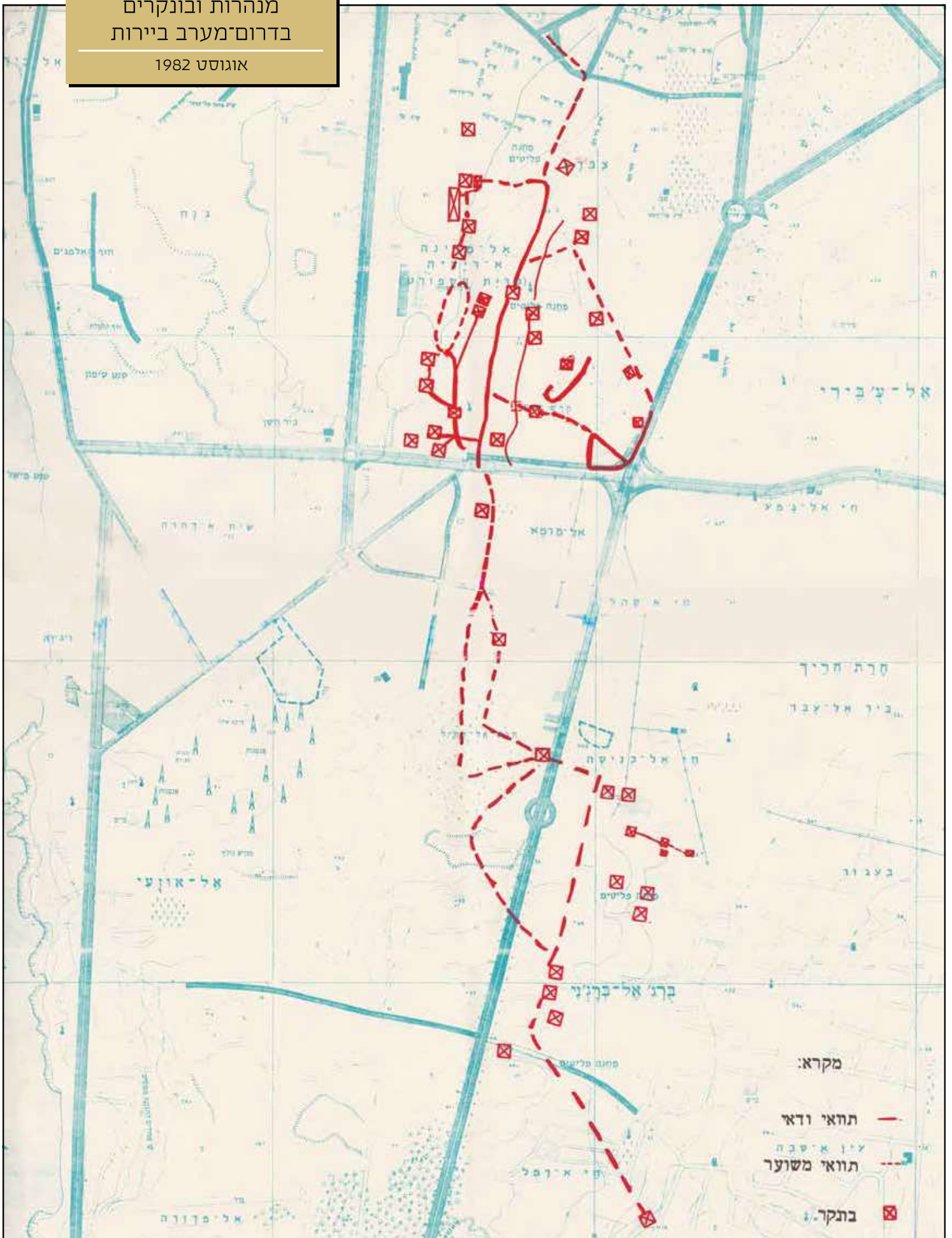

למטה: סיור רגלי ברחובות העיר ביירות למטה מימין: איסוף אמצעי לחימה ונשק מבתי העיר

מנהרות ובונקרים
בדרום-מערב בירות

אוגוסט 1982

מבצע 'הונג-קונג'

הטלת המצור התבררה כמלאכה מורכבת ביותר, שחייבה שמירה על איזון בין החיים האזרחיים בעיר ובין הצרכים המבצעיים. צה"ל ניסה להימנע מפגיעה באזרחים לבנונים, וכל משך המצור הותיר מעברים להכנסת סחורות לעיר, ואפשר לאזרחים להימלט ממנה. חופש הפעולה של הכוחות הוגבל גם בהפעלת סיוע אווירי וארטילרי, שהיו עשויים לגרום לנזק אגבי רב ולהגביר את הלחץ הבין-לאומי כנגד המצור. נוסף על כך, חלק מפעילות הצבא דרשה תיאום מקדים עם הכוחות הנוצריים בעיר ועם נציגות השלטון הלבנוני, שאותו תכנן צה"ל לטפח.

כחלק מפעולות המצור, ב-22 ביוני הקים פיקוד הצפון צוות בראשותו של אל"ם (מיל') יוסי לנגוצקי שנדרש לאסוף מידע על תשתיות העיר ביירות. אף שבפיקוד הצפון היה קיים 'תיק עיר' שנועד לספק מודיעין לחימה בעיר, הוא התגלה במהרה כלא רלוונטי למשימה זו. הצוות גייס מומחים בעלי ניסיון מחברות תשתיות אזרחיות שונות, הסתייע בשיתוף פעולה עם אנשי הפלנגות ועסק במיפוי מאפייני אורח החיים והרכבי האוכלוסייה בעיר. כך מופו כל תשתיות המים, החשמל, התקשורת, הדלק, התחבורה, הביוב והמזון. מיפוי והכרת התשתיות אפשרו להפעיל לחץ על כוחות האויב בעיר על ידי ניתוק מבוקר של תשתיות חיוניות שהתלווה לפעולות נוספות של צה"ל בזמן המצור, בהן ירי ארטילרי, הפצצות חיל האוויר, מבצעים קרקעיים, פעולות לוחמה פסיכולוגית ופעולות הטעיה. פעילות זו, שנקראה מבצע 'הונג-קונג', פגעה במורל כוחות האויב, השפיעה על מאפייני היערכותו בעיר ויצרה לחץ של האוכלוסייה האזרחית על ארגוני המחבלים.

חייל צה"ל משקה תינוק לבנוני

כרוז מספר 29

בעוד שעתיים יפתח צה"ל בהפגזה מסיבית ביותר על מעוזי המחבלים בעיר. בעוד שעתיים אתה עלול למצוא את עצמך במרכזה של תופת לוחמת.

אתה האזרח נקרא לפנות מייד את העיר ולצאת בציר היציאה צפונה לעבר טריפולי, או מזרחה בציר ביירות-דמשק. הצירים פתוחים לתנועה ונשלטים ע"י צה"ל. לא יאונה לך כל רע בהם.

אתה האזרח

צה"ל עשה ככל יכולתו לך ולבני משפחתך לצאת זמנית מן העיר, עד אשר תטוהר מן הפלסטינים המזוינים אשר הפכו אותה לגיהנום.

אלפים רבים מאחך שמעו לצו ההיגיון והרחיקו עצמם מעל הפלסטינים המזוינים, ובכך הבטיחו את שלומם וביטחונם.

עד כה נמנע צה"ל מלהפעיל את מלוא עוצמתו נגד הפלסטינים המזוינים בעיר, והשאיר להם ברירה לעזוב את העיר מבלי שיפגעו וללא השפלתם. אולם הפלסטינים המזוינים סרבו, ולא ניצלו את ההזדמנות שניתנה להם. עתה נאלץ צה"ל לפעול בתקיפות ובעוצמה לסלקם, על מנת להחזיר את השקט והביטחון ללבנון ולאזור כולו.

אתה האזרח

לצה"ל אין עניין להילחם בך ובמשפחתך, עזור לנו לעזור לך. הפסק כל עיסוקיך ומהר וצא מהעיר. בעוד שעתיים תתחדש הלחימה בעיר.

ראה הוזרת! חייך בידך.

תרגום כרוז שנועד לפיזור מהאוויר כחלק מהלוחמה הפסיכולוגית במהלך המצור על ביירות

מבצע 'הונגיקונג' - מפת פיגועים
במערכת המים בביירות
יולי 1982

